

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 30.03.2021

Kabul / Accepted: 19.04.2021

Araştırma Makalesi / Research Article

ŞENLİK OCAĞINA MENSUP İKİ ÂŞIK: ÂŞIK SEBAHATTİN İKAN - ÂŞIK KORKMAZ İKAN¹

Metehan KORKMAZ*

Öz

Âşıklık geleneği, Türk dünyasında taşıdığı mukaddes değerle asırlardır var olmaya devam etmekte ve yeni temsilciler yetiştirmektedir. Ata Korkut'tan Ata Şenlik'e miras olarak kalan âşıklık geleneği, değişen şartlara ve durumlara bağlı olarak gelişme göstermiştir. Bu geleneğin Anadolu sahasında canlı olarak yaşatıldığı ve sürdürüldüğü bölgelerden biri de şüphesiz Kars diyarındır. Anadolu'nun güzide bir şehri olan Kars diyarında, Şenlik ocağına (koluna) bağlı birçok âşık yetişerek günümüze kadar gelmiştir. Çalışmamızda Şenlik ocağına mensup olan Âşık Sebahattin İkan ve Âşık Korkmaz İkan hakkında bilgiler verilerek Kars âşıklık geleneği içerisindeki yerlerine değinilecektir. Âşıkların hayatları ve şiirleriyle ilgili derlemeler, kendileriyle birebir görüşülerek elde edilmiştir. Teknolojinin ilerlemesi ile meydana gelen gelişmelere bağlı olarak usta ve çırak âşık arasında görülen birtakım farklılıklar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık Geleneği, Sözlü Kültür, Kars, Sebahattin İkan, Korkmaz İkan.

TWO MINSTRELS FROM THE ŞENLİK BRANCH: SEBAHATTİN İKAN- KORKMAZ İKAN

Abstract

The tradition of minstrelsy continues to exist for centuries with the biblical value it carries in the Turkish world and trains new representatives. The tradition of minstrelsy, which remains a legacy from Ata Korkut to Ata Şenlik, has developed depending on changing conditions and situations. One of the regions where this tradition is alive and maintained in the Anatolian field is undoubtedly the area of Kars. In the land of Kars, a distinguished city of Anatolia, many minstrel connected to the Şenlik branch have grown up to this day. In this article, Aşık Sebahattin İkan and Aşık Korkmaz İkan, who belong to the Şenlik branch, will be given in formation about their place in the tradition of Kars minstrelsy. Compilations about the live sand poems of minstrels were obtained by interviewing the mone-on-one. A number of differences between master and Apprentice minstrels have been emphasized depending on the develop ments that have occurred with the advancement of technology.

Keywords: Tradition of minstrelsy, Oral culture, Kars, Sebahattin İkan, Korkmaz İkan.

¹ Bu çalışma “Âşık Sebahattin İkan ve Âşık Korkmaz İkan” üzerine hazırlanan Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. metehan_korkmaz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-3654-6334

Giriş

Kars, âşıklık geleneğinin canlı bir şekilde yaşatıldığı ve buna bağlı olarak yeni temsilcilerin yetiştirildiği bir beldedir. Yörenin dört bir tarafında hatta en ücra köylerinde bile bu sanat dalına karşı olan ilgiyi ve temsilcilerine karşı olan sevgiyi görmek mümkündür. Ata Korkut'tan Ata Şenlik'e miras olarak kalan bu değerli hazine, asırlardır korunmakta ve muhafaza edilmektedir.

Kars yöresi âşıkları, bir ustanın yanında gerekli eğitimi gördükten sonra yüzyıllar boyunca insanların hafızalarına kazınarak unutulmamış aynı zamanda zevkle dinlenmiştir (Özder, 1965: 4-5). Sözlü gelenek yapısı içinde halka hitap eden âşıklar, çok geniş kitlelere ulaşmışlardır (Şahin, 1983: 16). Âşıklar gördüklerini, duyduklarını ve en önemlisi de yaşadıklarını gönül dünyalarında zenginleştirerek icra mekânlarında aktif rol oynamışlardır.

Kars'ta âşıklık geleneğinin ön plana çıktığı kültür merkezi, şüphesiz Çıldır İlçesidir (Şahin, 1983: 109). “Şenlik Diyarı” olarak da nitelendirilen bu gözde ilçe, Türk sözlü şiir sanatı, öğeleri bakımından zengin olduğu için bu bölgede yetişen âşıkların kuvvetli ve sanat erbabı çıkması doğal karşılanmaktadır.

Âşık Şenlik'in sanatı ile bu bölge, âşık tarzı şiirde yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle Kars yöresinde yetişip de ondan etkilenmeyen ve onun şiirlerinden ilham almayan âşık yoktur (Aslan, 1975: XL-XLI). Şenlik'in tesiri yalnızca Kars yöresi ile sınırlı değildir. Çevre iller başta olmak üzere Anadolu'nun genelinde etkisini ve şöhretini görmek mümkündür. Hatta “Erzurum âşıkları üzerindeki etkisi, Sümmanî'nin Kars üzerindeki etkisinden daha fazladır” (Özarslan, 2001: 66). Kars ve çevresindeki âşık edebiyatı, geçmişte Rus işgalinin getirmiş olduğu sun'î sınırları aşmış ve tabii kültürel hinterlandı içindeki bölgeleri de etkilemiştir (Çobanoğlu, 2000: 146). Anadolu sahasını bu kadar büyük bir şekilde etkilemesi ve güçlü temsilciler yetiştirmesi, Kars'a diğer bölgelerden âşıkların gelmesini sağlamıştır. Özellikle imtihan olmak isteyen âşıklar için Kars yöresi, bir “er meydanı” konumunda olmuştur.

Erzurum bölgesinden Çıldır'a kadar gelerek Şenlik ile imtihan olmak isteyen Sümmanî (Özder, 1965: 52) de bölgenin önemli temsilcisidir. Âşık Şenlik ile kurumsallaşan ve büyük bir silsile oluşturan Çıldır âşıklığı (Taşlıova, 2016: 153) oluşturmuş olduğu güzide yapıyı, yeni temsilciler yetiştirerek güncelleme yoluna gitmiştir. Bu durum yörenin usta ismi Şenlik sayesinde bir süreklilik vasfına bürünmüştür.

Özellikle XIX. yüzyıldan itibaren görmeye başladığımız “âşık kolları” içerisinde önemli bir yere haiz olan “Şenlik kolu” takipçilerini dil, üslup, icraat ve tavır bakımından bir araya getirmiş ve Kars yöresinde yetişen birçok kişiye önceki kültür birikimlerinin aktarılmasında rol oynamıştır (Kaya, 2000: 14-16).

Kültür zinciri içerisinde isimleri günümüze kadar ulaşan Karanlı âşıkların şecereleri incelendiğinde, büyük bir kısmının Âşık Şenlik'e bağlı olduğu görülecektir. Özellikle Cumhuriyet döneminden sonra Şenlik koluna mensup âşıkların, yörede açılan kahvehaneler ekseninde toplanarak bir araya geldiği görülmektedir. Bu kahvehaneler arasında Çobanoğlu âşıklar kahvehanesinin önemli bir yeri vardır.

Âşık Murat Çobanoğlu'nun sahipliğinde 1971 yılında açılan “Çobanoğlu Âşıklar Gazinosu” âşıklar için yeni bir dönemin başladığını gösteren en önemli unsurdur. Başta Âşık Şeref Taşlıova olmak üzere yörenin usta isimlerinin bu kahvehaneye devam etmesi, dinleyici tipolojisinin oluşmasını sağlayarak icra yapısının ve geleneğin sistemli bir hale gelmesine yardımcı olmuştur (Taşlıova, 2010: 16-17). Bu icra mekânında programlar genellikle yatsı namazından sonra başlar.

Başlangıç aşamasındaki çıraklar, ilk önce bu programa çıkararak yöredeki usta isimlere ait olan parçaları seslendirirler. Daha sonra ise kıdemlerine göre bir sıra hâlinde âşıklar çıkar ve son aşamada da en usta âşık mecliste sanatını icra eder. Kahvehanede düzenlenen programlarda, âşıklar kimi zaman çıkartmış oldukları kasetlerin reklamını da yaparak saza asılan bahşişlerin yanı sıra bir gelir kaynağı oluştururlar (Altınkaynak, 2015: XVIII-XX). Çobanoğlu Kahvesi, kentteki diğer kahvehanelerden farklı bir yerdir. Burası tarihi ve kültürel belleğin paylaşıldığı, Karşılara kişiliklerini anımsatan ve onları birleştiren bir mekândır (Erdener, 2019: 35). Birden çok işlevi üstlenerek yörede etkin bir konumda olan bu kahvehane, yalnızca Karşılı âşıklara değil aynı zamanda yöre dışından gelen sayısız âşığa da ev sahipliği yapmıştır.

Karşılı âşıklar, kurulan meclislerde geleneğin gerektirdiği bütün kuralları tüm incelikleriyle bilmekte ve uygulamaktadırlar (Sakaoğlu, 2014: 270-271). Bugün memleketimizde var olan halk hikâyelerinin çoğu, bu bölgede yaşamış usta âşıkların tasnifidir (Aslan, 1975: XXXVII). Bölgedeki insanların yediden yetmişe sözel anlatı unsurlarına değer vermesi, âşıklara olan ihtiyacın artmasına vesile olmuş ve âşıkların düzenlenen her bir etkinlikte vazgeçilmez birer unsur hâline gelmesine katkı sağlamıştır. Toylar <düğünler> başta olmak üzere yöresel şenlikler, festivaller, kent merkezli oluşturulan özel geceler üzerinde ciddi boyutlarda durulması gereken icra mekânlarıdır.

Âşıklar, modern zamanın getirmiş olduğu birtakım yeniliklere ayak uydurarak toplum gereksinimlerine göre değişim gösterebilmişlerdir (Şahin, 1983: 110). Âşıkların yeniliklere kayıtsız kalmaması, sanatlarını icra etmelerine imkân tanıyarak daha geniş kitlelere ulaşmasına zemin hazırlamış ve yurtdışı merkezli düzenlenen etkinliklerde görülme sıklığını arttırmıştır. Gelişmelere paralel olarak Kars yöresindeki âşıklar, geleneği koruyabilmiş ve günümüze kadar yaşatmayı başaramışlardır. Bu âşıklar içerisinde önemli bir yere sahip olan Sebahattin İkan ve Korkmaz İkan da gelenek içerisinde yetişerek ustalık konumuna erişen temsilciler arasında yerini almıştır. Çalışmamızda her iki âşığın hayatı hakkında bilgiler verilerek sanatçı kişiliklerine değinilecektir. Şenlik ocağına (koluna) bağlı olan âşıkların teknolojik gelişmelere paralel olarak yaşadığı birtakım zorluklar “usta ve çırak” eksenini etrafında mukayese edilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Âşık Sebahattin İkan’ın Hayatı ve Âşıklığı

1.1. Hayatı

Âşık Sebahattin İkan, Kars’ın Merkez ilçesine bağlı Karaçoban köyünde 1937 yılında dünyaya gelmiştir. Köy halkı genel olarak Oğuz Türklerinin Karapapak <Terekeme> boyundan oluşmaktadır (KK1).

Sebahattin İkan’ın büyük dedesi Asker Ağa, Kafkasya bölgesinde yer alan Borçalı’nın Fahralı köyündendir. Borçalı bölgesi, Türk-İslam tarihi için de önemli bir yerleşim yeridir. Rus ve Ermenilerin bölgeyi istila etmesi ve soykırımda bulunması bölgede yaşayan birçok Türk’ün Kars ve çevresine zorunlu olarak göç etmesine neden olmuştur. Yurtlarından koparılan Borçalı Türkleri maddi ve manevi olarak sahip oldukları birçok unsuru da arkalarında bırakmak durumunda kalmışlardır. Yaşanan acı olaylar neticesinde yurdundan göç etmek durumunda kalan Asker Ağa ve ailesi Çıldır ilçesinin Koğas (Saymalı) köyüne yerleşir. Bölgede “Yel Kanatlar” olarak tanınan İkan ailesi, daha sonra Kars’ın merkez ilçesine bağlı Karaçoban köyüne geçmiştir. Asker Ağa, tek çocuğa sahip olması nedeniyle oğlu Samet’i genç yaşta sorumluluk sahibi bir birey olması amacıyla evlendirmiştir. Bu evlilikten Sebahattin ve Şerafettin isminde iki çocukları olmuştur (KK1).

Asker Ağa’nın ilk uğrak yeri Çıldır ilçesi olduğu için birçok âşık ile tanışma fırsatı bulmuştur. Sebahattin İkan’ın dedesi, Âşık Şenlik sülalesine ve o sülaleden yetişen bireylere oldukça saygı göstermiş ve önem vermiştir. Asker ağa, elinden geldiği ölçüde onları toplantılara ve

odalara çağırarak Karaçoban köyündeki insanların bu sanattan istifade etmesine zemin hazırlamıştır. Dedesi ile kültürel faaliyetlerin düzenlendiği ortamlara katılan Sebahattin İkan, bu ortamlardan nasibini almıştır. Sebahattin İkan daha küçük yaşlardan itibaren âşıklara ve âşıklığa ilgi duymuştur. İçinde bulunduğu kültür ortamı da bu ilgiyi desteklemiştir (KK1).

Sebahattin İkan, maddi imkânsızlıklar nedeniyle ilkokula kadar devam edebilmiştir. Çocukluktan itibaren severek takip ettiği mesleği icra ederek geçimini sağlamıştır. Balıkesir’de dört yıl askerlik görevini tamamladıktan sonra 1960 yılında Güzel Hanımla evlenmiştir. Bu evlilikten Yavuz, Sahile, Korkmaz, Dikmen, Gül, Bilge Han isminde altı çocuğu olmuştur (KK1).

1.2. Âşıklığı ve Gelenekteki Yeri

Sebahattin İkan, küçük yaştan itibaren çeşitli ortamlarda Âşık Şenlik’e ait hikâyeleri ve şiirleri dinleyerek büyümüştür. Âşık Şenlik’e karşı olan sevgisi Sebahattin İkan’ın usta arayışına da etki etmiştir. Âşık Şenlik’in oğlu Kasım o yıllarda geleneği icra etmekte ve yörede düzenlenen etkinliklere katılmaktadır. Kasım Ustanın şöhreti Kars yöresi başta olmak üzere çevre illere de yayılmıştır. Bu sebeple kendisine çıraklık etmek isteyen birçok aday kapısına gelerek taleplerini iletmektedir. Sebahattin İkan da Âşık Kasım’ın kapısını çalmıştır ve önceden kurmuş oldukları dostluk neticesinde Şenlik ocağına kabul edilmiştir (KK1).

Kasım Usta, oğlu Nuri’yi de yetiştirerek davet edilen mekânlara götürmektedir. Bu sebeple Sebahattin İkan’a ilk gün şu sözleri söylemiştir: “Bak Sebahattin! Sen bana Asker Ağa’nın emanetisin. Oğlum Nuri ve Yılmaz ne ise sen de benim için aynısın. Nuri abin sana her şeyi gösterecek, takıldığın yerler olduğunda yanıma gelip istediğini sorabilirsin. Sakın ola ki sözümüzden çıkmayasın.” (KK1).

Şenlik ocağına kabul edilmesinden itibaren ustasının yanından ayrılmamıştır. Toylar başta olmak üzere nişan ve sünnet merasimlerine katılarak meclis adabını öğrenmiştir. Ezberleme yeteneği oldukça kuvvetli olan âşık, bu özelliğini ustasından almıştır. Âşık Kasım ve Âşık Nuri ile yapmış oldukları seyahat neticesinde edinmiş olduğu izlenimleri Sebahattin İkan şu şekilde nakletmektedir:

“Allah rahmet eylesin ikisine de. Kasım ve Nuri abi ile o zamanlar Kars’ta ‘Yanık Kahve’ isimli bir yer var. Orada çalıp söylüyoruz. Çıldır’dan Kars’a doğru yola çıktık. Çıldır ve Kars arası yaklaşık olarak 80 kilometre. O dönemlerde tabi dolmuş yok kamyonun üzerinde. Nuri abim Kasım Ustayla seslendi: Ay Lele, bu Latif Şah hikâyesini tam bir anlatsana ben bir dinleyeyim. Çıldır’dan Kars’a kadar Kasım Lele kesintisiz olarak anlattı biz de dinledik. Aynı akşam Âşık Nuri hikâyeyi tekrar etti. Biz şaşırıp kaldık. Yani bu hikâyenin içerisinde o kadar türküler o kadar olaylar var. Yani bir şeyi anlatıyorsunuz aynı şeyi akşamına eksiksiz olarak naklediyor Nuri Usta.” (KK1).

Âşık Kasım Şenlikoğlu ile kahvehanelere giden Sebahattin İkan, atışma tekniğini ve birçok hikâyeyi öğrenerek eksik yanlarını tamamlamıştır. Sebahattin İkan, Nuri Şenlikoğlu’nun yanında iki yıl Kasım Şenlikoğlu’nun yanında ise dört yıl kalarak altı yılda eğitimini tamamlamış ve usta bir âşık olmuştur. Âşık Sebahattin İkan, Kasım Şenlikoğlu yanında eğitimini tamamladıktan sonra ustası tarafından kendisine “Sebatî” mahlası verilmiştir. Gittiği her icra mekânında Şenlik’e karşı olan sevgisini dile getiren Âşık Sebatî, yazmış olduğu birçok şiirde de bu duruma değinmiştir.

Mevladan almış imkânı

Âşık Şenliği bilirim

Rüyada gezmiş cihânı

Âşık Şenliği bilirim.

*Söz ile hasım öldüren
Düşmanı bölüp böldüren
Rus çarına baş kaldıran
Âşık Şenliği bilirim.*

*O'dur âşıkların başı
Her sözü mücevher taşı
Âşıklığın mihenk taşı
Âşık Şenliği bilirim.*

*Sebatîyem oldum şahit
Zehirlenip oldu şehit
Din uğrunda bir mücahit
Âşık Şenliği bilirim.*

Âşık Sebahattin İkan, ustalık konumuna eriştiği günden itibaren sanatını icra etmeyi sürdürmüştür. Özellikle Âşık Şenlik ocağından aldığı destur onun diğer âşıklar arasında saygı görmesine neden olmuştur. Kars bölgesinde geleneği yaşatma gayesinde olan her temsilci, kendisinden sonra bu sanatı devam ettirecek çıraklar yetiştirmek istemiştir. Bölgede âşıklıklara karşı duyulan sevgi ve saygı, yeni yetişen neslin bu sanata yönelmesine katkı sağlamıştır (KK1).

Âşık Sebahattin İkan'ın sanatını çeşitli meclislerde icra etmesi, bölge içerisinde geleneğe karşı hevesli olanlar için teşvik edici unsur olmuştur. Bu itibarla ustalarından edindiği bilgi birikimini çıraklarına aktararak Kars âşıklık geleneğinin varlığını sürdürmesinde kilit bir rol oynamıştır. Yetiştirmiş olduğu başlıca çıraklar şunlardır: Âşık Muhlis Kotancı, Âşık Rüstem Alyansoğlu, Âşık Durmuş Deniz, Âşık Abdurrahman ve Âşık Korkmaz İkan (KK1).

Yetiştirdiği çıraklar arasında önemli bir yer tutan isim, öz evladı olan Korkmaz İkan'dır. Ustalarından aldığı bütün birikimi çırağına aktaran Âşık Sebatî, kimi zaman Kars yöresinde kimi zaman ise çevre illere yaptığı seyahatler neticesinde çırağını da beraberinde götürerek ufkunun genişlemesini sağlamıştır. Farklı icra mekânlarında bulunan Korkmaz İkan, babası Âşık Sebatî ile atışarak ustalık konumuna eriştiğini belli etmiştir (KK1).

Âşık Sebatî

*Al sazını hele ay bala âşık
Ne dinledin ne öğrendin görelim.
Divan açacaktım ama vazgeçtim
Bir hece bu meydanı guralım.*

Âşık Korkmaz İkan

*Emeğin ödenmez ser tacım babam
Ruhsat versen muhabbete girelim.
Âşıklık ilmini ben senden aldım
Sayenizde bir menzile varalım.*

Âşık Sebati

*Âşık isen sen de sine dağlısın
Yolun uzun delikanlı çağlısın.
Hangi ocaktansın kime bağlısın
Hesap edip biraz kafa yoralım.*

Âşık Korkmaz İkan

*Feryad-ı figânım her an her dakika
Haklıdan yanayım bakmam nahakka.
Şenlik ocağında bağlıyam Hakka
Daha başka var mı size soralım.*

Âşık Sebati

*Sebati'ye sanat yönünü söyle
Yirmiden vazgeçtim onunu söyle.
Sazının başıyla sonun söyle
Cevabın doğruysa orda duralım.*

Âşık Korkmaz İkan

*Korkmaz'ın gümânı adil pehlivan
Yaş yirmiye geçti onu toy fidan.
Sonu muhammestir başı da divan
Cevap buysa noktasını vuralım.*

Sebahattin İkan'ın tasnif etmiş olduğu "Nurani" isimli bir hikâyesi mevcuttur. Fakat usta malı olarak adlandırılan hikâyelerin önemli bir kısmını bilmekte ve anlatmaktadır. Âşık Şenlik'e ait hikâyeleri, ustası Âşık Kasım'dan dinleyerek repertuarına almıştır. Ayrıca serencam olarak adlandırılan kısa hikâyeler, Âşık Sebati'nin sanatını icra ettiği sırada anlattığı unsurların büyük bölümünü oluşturur. Âşık Şenlik'e ait bazı şiirlerin yaşanmış olaya dayalı olarak anlatılan kısa bir hikâyesi vardır. Bunu ancak o ocakta yetişenler ve geleneği hakiki manada öğrenen bireyler anlatabilir. Âşık Sebahattin İkan da bu bireyler arasında yerini almıştır. Âşık Sebahattin İkan'ın bildiği diğer hikâyeler ise şunlardır: Tufarganlı Abbas, Diligam Yahya Bey, Yaralı Yusuf, Kirman Şah (KK1).

Sebahattin İkan'ın, sanatını icra ettiği mekânlar arasında kahvehanelerin önemli bir yeri vardır. Özellikle Ramazan ayı içinde farklı yerlerde bulunan kahvehanelerde sanatını icra etmiştir.

Bu durumu şöyle aktarmıştır:

“ Biz vakti zamanında bir kahveyle anlaşıp Ardahan içinde bulunan Aydın Oteline giderek orayı bir aylığına kiralandık. Otuz gün boyunca her akşam Ramazan sohbeti olarak âşıklık geleneğini yaşatırdık. Bir tane türkümüzü tekrar etmezdik. Şu anda seksen tane türkü biliyorum. Bunları size şiir olarak ezgisiz okuyabilirim. Bu gecelerde ayrıca birçok hikâye anlatıyorduk. Halk o zamanlar meraklıydı bu işlere o yüzden bizleri severek dinliyorlardı ”(KK1).

Sebahattin İkan, uzun yıllar âşıklık sanatını icra ederek geçimini sağlamıştır. Fakat kız kardeşinin ani ölümü onu derinden yaralamış ve sazı bırakmasına sebep olmuştur. Âşık Sebatî'nin yaşamış olduğu bu acı şiirlerine de yansımıştır (KK1).

Dokuz yüz yetmiş dokuz ikinci ayda

Benim bu hâlimi duyan ağlasın

Çarşamba günü saat sekizde

Yılımı günümü sayan ağlasın.

2. Âşık Korkmaz İkan'ın Hayatı ve Âşıklığı

2.1. Hayatı

Korkmaz İkan, Kars'ın Merkez ilçesine bağlı Karaçoban köyünde 15 Eylül 1966 yılında dünyaya gelmiştir. Babasının adı Sebahattin, annesinin adı Güzel'dir. Korkmaz İkan ailesinin maddi imkânsızlıkları nedeniyle ilkokula kadar okuyabilmiştir. Babasının âşıklık sanatını icra ederek geçimini sağlaması Korkmaz İkan'ın da bu sanata yönelmesine vesile olmuştur (KK2).

Korkmaz İkan 1998 yılında kadar Karaçoban köyünde toylara, festivallere ve çeşitli etkinliklere katılarak ve çıraklık eğitimini tamamlayarak usta bir icracı olmuştur. Korkmaz İkan 1995 yılında evlenmiştir. Bu evlilikten biri kız biri erkek olmak üzere iki çocuğu olmuştur. Âşıklık geleneğine karşı olan sevgisi ve bağlılığı erkek çocuğuna Ozan Asker ismini vermesine neden olmuştur. Âşıkların en önemli özelliklerinden biri de çevrelerinde meydana gelen olaylara duyarsız kalmayıp onu bir şekilde dile getirmeleri ve bunu bir vazife saymalarıdır. Korkmaz İkan, haberlerde gördüğü Merve isimli bir kızın başına gelen olaylara üzülmüştür ve bu ismi çok beğenip kendi kızına ad olarak vermiştir. Kızının ismi Merve Güzel'dir. Korkmaz İkan'ın erkek ve kız çocuğuna verdiği isimlerin çift olması dikkat çekmektedir. Bunun nedeni bilinçli bir şekilde büyük dedesi ve annesinin isimlerinin sonraki nesilde yaşatılması ve “soy değerlerinin ve kimliğinin” korunarak sürdürülmek istenmesidir. Âşık Korkmaz İkan, Türk sözlü kültürünün temsilcisi olmakla birlikte geleneksel değerlerin yanında soy şeceresine de önem vermektedir (KK2).

Uzun yıllar Karaçoban köyünde kalan Korkmaz İkan 1998 yılında İstanbul'a göçmüştür. Âşıklık yaparak geçimini temin etmesi zorlaştığından ikinci bir iş ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Ambalaj paketleme makineleri imalatında çalıştıktan sonra kendi işini kurarak oğlu Ozan Asker İkan ile günümüzde de bu işini devam ettirmektedir. Fakat Korkmaz İkan, âşıklık geleneğine karşı olan sevgisini hiç kaybetmemiş bunun neticesi olarak İstanbul'da sanatını icra ettirmeyi sürdürmüştür (KK2).

1.2. Âşıklığı ve Gelenekteki Yeri

Korkmaz İkan, yetişme döneminden itibaren kendisini kültür atmosferi içerisinde bulmuştur. Karaçoban köyünde bulunan odalara ve kahvehaneye gelen âşıklar, bir yandan kültürün kuşaklar arasında aktarımını sağlamış diğer yandan da yetenekli gençlerin gelenekle tanışması için fırsat sunmuşlardır. Ayrıca tandır başında hikâye anlatan yaşlı kadınlar, kimi zaman fıkra, türkü,

gibi sözlü kültür ürünlerine de yer vererek yanlarında getirdikleri küçük çocukların sözlü kültür ürünleriyle bağını kuvvetlendirmişlerdir. Korkmaz İkan için Karaçoban köyü, bir memleket olmanın ötesinde sanatsal faaliyetlerin üst düzeyde icra edildiği ve yaşatıldığı bir kültür yuvasıdır (KK2).

Babası Sebahattin İkan, Âşık Kasım Şenlikoğlu ve Âşık Nuri Şenlikoğlu'nun çıraklığını yaparak profesyonel anlamda âşıklık sanatını icra eden gelenek temsilcisidir. Amcası Şerafettin İkan ise; Kars yöresinde çaldığı sazı ve yanık türküleri ile herkesi kendine hayran bırakan tanınmış bir şahsiyettir (KK2).

Çıraklık evresinde, babasıyla birlikte toylar başta olmak üzere çeşitli etkinliklere katılarak geleneği icra dalları ve türleriyle birlikte özümsemiştir. Babasıyla birlikte yapmış olduğu seyahatler, onun dünyayı algılama biçimine etki ederek sanatsal kişiliğinin oluşmasına katkı sağlamıştır (KK2).

Dönemin mevcut koşulları düşünüldüğünde, halk kültürü unsurlarının ve usta kişilerin sayısının bir hayli fazla olduğu dikkati çeker. Özellikle kahvehane ekseninde etrafında birleşen âşıklar, birbirleriyle fikir alışverişinde bulunarak yeni yetişen çırakların nitelik ve nicelik yönünden üst düzeyde olmalarını sağlamışlardır. Korkmaz İkan'ın babasıyla birlikte kahvehaneye gitmesi birçok usta ile tanışmasına imkân sağlayarak yapılan fasılları kavramasına ve farklı tipte kullanılan ezgileri öğrenmesine zemin hazırlamıştır (KK2).

Çıraklar kimi zaman tek bir ustanın kimi zaman da birden fazla ustanın rahle-i tedrisinden geçerek olgunluğa kavuşurlar. Korkmaz İkan, Âşık Şenlik ekolüne mensup üç ustanın yanında yetişerek ve onlarla farklı yerlere yaptığı seyahatler ile kendisini yetiştirmiştir. Kendisiyle yaptığımız görüşmelerde sıklıkla vurguladığı gibi ilk ustası, dünyaya gözünü açtığı andan itibaren sesini duyduğu babası Âşık Sebahattin İkan olmuştur. Babasının yanında uzun süre eğitim görmüştür. Ancak geleneğin sürekli ve sistemli yapısı içinde çırağı olduğu ve yolunu takip ettiği ustası Âşık Şeref Taşlıova olmuştur. Kendisi de Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'ın çırağı olarak yetişen Âşık Şeref Taşlıova vefat ettiği 2014 yılına kadar yurt içinde ve yurt dışında geleneği temsil ve icra eden usta bir âşıktır. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim Kültür Teşkilatı <UNESCO> tarafından 2008 yılında "Yaşayan İnsan Hazinesi" seçilen Âşık Şeref Taşlıova şiir türleri ve biçimleri başta olmak üzere âşıklığın icra töresi ve hikâyecilik alanlarında Korkmaz İkan'ın yetişmesine katkı sağlamıştır (KK2).

Korkmaz İkan'ın üçüncü ustası ise Âşık Yılmaz Şenlikoğlu'dur. Çıldır yöresinde asırlardır varlığını sürdüren geleneğin büyük temsilcisi Âşık Şenlik'in torunu olan Âşık Yılmaz Şenlikoğlu, Korkmaz İkan'ın sanatında etkili olmuştur. Sebahattin İkan ile aynı ocakta yetişen Yılmaz Şenlikoğlu, çırağı olan Korkmaz İkan'ın yöre âşıklığının ayrıntılarını öğrenmesini sağlamıştır (KK2).

Âşık Korkmaz İkan, farklı dönemlerde birden fazla mahlas kullanmıştır. Bu durum âşıklar arasında görülen bir tercihtir. Kars'tan İstanbula göç ettiği ilk yıllarda aldığı mahlasını şu şekilde nakletmektedir:

" Rahmetli dedem Asker Ağa'nın eli çok açıktı. Biz de aynı özelliği almışız ondan. Arkadaşlarımız bize "Korkmaz çok merhametlidir, merttir" derler. Bir ara Mertoğlu mahlasını kullandım. Fakat Korkmaz İkan en güzel isimdir diye sadelik olsun diye bunu kullandım. Diğerlerinin kullandığı mahlaslara baktığımda kullanılan kelimelerin sonunda hep oğul kelimesinin yoğunlaştığını gördüm. Bu durumu sevmedim. Rahmetli Çobanoğlu'ndan başladı bu olay. Şimşekoğlu, Tellioğlu, Alyansoğlu, Şahbazoğlu diye gitti. Biz biraz özgün olsun istedik. Bu yüzden Korkmaz İkan isminde karar kıldık"(KK2).

Âşık Korkmaz İkan'ın gelenek içerisinde öğrendiği en temel unsurlardan biri de çırak yetiştirme hususudur. Bölge içerisinde geleneğin devam edebilmesi ve usta âşıkların isimlerinin yaşayabilmesi, yeni yetişecek olan temsilcilere bağlıdır. Bu durumun farkına varan usta âşıklar bu sanatı başta etrafındaki gençler olmak üzere birçok hevesli bireye aktarmışlardır. Korkmaz İkan elinden geldiği müddetçe öğrenmek isteyen kişilere yardımcı olmaktadır. Kendisi bu durumu şu şekilde nakletmektedir:

“ Kars'ın Akdere köyünden Necdet Kuyumcu isminde bir şahıs var. Bu kardeşimiz Terekeme kolundan güçlü bir âşıktır. O arkadaşımız göç edip İstanbul'a geldi. Ben onu yanımda gezdirdim ve sağa sola götürdüm. Bu sayede çevre edindi. Sanat olarak kendisini aştı. Ettiğim yardımlar neticesinde inşallah daha da başarılı olur. Çok genç arkadaşlarıma bir şeyler vermeye gayret ediyorum. Ama bu benim çırağımı diyemiyorum. Çünkü çırağım dediğim adamı sahiplenmem lazım ve onu çağırdığım zaman yanıma gelmesi lazım. Daha doğrusu şimdiki gençlerde bir gelecek göremiyorum. Bakın Necdet Kuyumcu'nun ismini verdim. Çünkü adam âşık. Diğerlerini veremiyorum. ”

Âşık Şenlik Kolu'na bağlılığını her ortamda dile getiren Âşık Korkmaz İkan, 2002 yılında Kars'ta düzenlenen Âşık Şenlik şöleninde yazmış olduğu şiir ile ellibeş âşık arasından ikinci seçilmiştir.

*Atam babam ecdadımsan sen mayam Şenlik baba
Seni dünyaya anlatmak tek gayem Şenlik baba
Çırak oldum âşıklara diyar diyar dolaştım
Ben gücümü senden aldım sermayem Şenlik baba*

*Divan, tecnis, koçaklama, hece, vezin ustası
Muhammesin, güzelleme her bir sözün ustası
Zincirleme, cinas, ebcet, leb değmezin ustası
Destanım sen, muammam sen, hikâyem Şenlik baba*

*Pir elinden bade içmiş, sığınmış Rahmanına
İlmi mücevher yığnağı güç yeter mi kânına
Bir canım var feda olsun Şenliğimin şanına
Korkmaz'ım kapında köle ednayam Şenlik baba*

Âşık Korkmaz İkan ve babası âşık Sebahattin İkan'da dikkati çeken en önemli özellik Şenlik koluna olan bağlılıklarını dile getirmeleri ve her fırsatta onun ismini hayırla yâd etmeleridir. Bu durum Korkmaz İkan'ın Vatan TV'de sunmuş olduğu programa¹ “Şenlik Divanı” ismini vermesiyle sonuçlanmıştır. Bu program sayesinde Kars yöresinde yetişen âşıklar, sanatlarını televizyon ortamında icra ederek geleneğin sürdürülebilirliğini sağlamışlardır. Korkmaz İkan, elektronik ortamları da kullanarak birçok eserini bu platformlara yüklemiştir. Teknolojinin getirdiği olanaklardan yararlanması, şöhretinin artmasına ve çeşitli icra mekânlarından davet almasına vesile olmuştur (KK2).

Kendisinin tasnif ettiği “Kahraman Bey” isimli âşık tarzı halk hikâyesi vardır. Bildiği hikâyeler arasında usta malı olarak adlandırılan metinler şunlardır: Salman Bey Turnatel Hanım Hikâyesi, Tufarganlı Abbas Hikâyesi, Latif Şah Mehriban Sultan Hikâyesi, Sevdakâr Şah Gülenaz Sultan Hikâyesi, Nurani Hikâyesi (KK2).

Türk sözlü kültür geleneğinin önemli bir bölgesi olan Kars âşıklığında, eserleri ve icracılığıyla ustalık seviyesinde olan temsilcilerin yanında yetişen Âşık Korkmaz İkan, Azerbaycan, Özbekistan, Tataristan ve Türkistan coğrafyalarına seyahat ederek meslektaşlarıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Avrupa içinde Türklerin yoğun olarak yaşadığı ülkelere özellikle de Almanya’ya iki kere giderek konser vermiştir. Günümüzde de derneklerin düzenlemiş oldukları özel gecelerde, çeşitli televizyon programlarında, festivallerde ve şöenlerde usta bir icracı olarak âşıklığı sürdürmektedir (KK2).

Sonuç

Âşıklık geleneğinin 21. yüzyıldaki temsilcileri arasında önemli bir yer tutan Sebahattin İkan ve Korkmaz İkan teknolojik olanakların meydana getirdiği değişimlerden etkilenmişlerdir. Sebahattin İkan sanatını köy ortamlarında düzenlenen toylarda, festivallerde ve şenliklerde icra ederken Korkmaz İkan, sanatını ağırlıklı olarak büyük şehirlerde ve elektronik icra ortamlarında sürdürmektedir.

Değişen hayat şartlarının çirak yetiştirme hususuna da ciddi boyutlarda etki ettiği görülmüştür. Bu durumun temel nedenlerinden biri zaman sıkıntısıdır. Köy yerinde çırağı ile devamlı ilgilenmek durumunda olan âşıklar, büyük şehirlere göç ettiklerinde sürekli birliktelik imkânı bulamamışlardır. Gençlerin hayatı algılama biçimi, geleneksel değerlere olan yaklaşımlarına yansımıştır. Sebahattin İkan birden çok kişiye geleneği rahatça aktarabilirken Korkmaz İkan, çirak bulmakta zorluk yaşamıştır.

Şenlik ocağına (koluna) mensup olan Karslı âşıklar, büyük şehirlerde de geleneği devam ettirmişlerdir. Odak hüviyetindeki usta âşığa karşı duyulan sevginin bir neticesi olarak çeşitli etkinliklere ve televizyon ortamlarında düzenlenen programlara “Şenlik” ismi verilmiştir.

Notlar

1. “Şenlik Divanı” isimli program 2008 ve 2010 yılları arası Vatan Tv’de, daha sonra Anadolu Tv ve Çay Tv’de olmak üzere üç yüz bölüm yayın yapmıştır (KK2).

Kaynaklar

ALTINKAYNAK, E. (2015). Çobanoğlu Âşıklar Kahvesi Derlemeleri – I. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları.

ASLAN, E. (1975). Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri (İnceleme-Metin-Sözlük). Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Ö. (2000). Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü. Ankara: Akçağ Yayınları.

ERDENER, Y. (2019). Kars’ta Çobanoğlu Kahvehanesi’nde Âşık Karşılaşmaları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

KAYA, D. (2000). Âşık Edebiyatı Araştırmaları. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Özarslan, M. (2001). Erzurum Âşıklık Geleneği. Ankara: Akçağ Yayınları.

ÖZDER, M. A. (1965). Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları. Bursa: Emek Basımevi.

SAKAOĞLU, S. (2014). Âşık Edebiyatı Araştırmaları. Konya: Kömen Yayınları.

ŞAHİN, S. (1983). Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri. Ankara: Yorum Matbaacılık Sanayi.

TAŞLIOVA, M. M. (2010). Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
TAŞLIOVA, M. M. (2016). Koroğlu Oltu Kolu (İnceleme – Metinler). Ankara: Akçağ Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Sebahattin İkan, Kars 1937 İlkokul Mezunu, Emekli. (Görüşme: 11.10.2020).
KK-2: Korkmaz İkan, Kars 1966, İlkokul Mezunu, Âşık. (Görüşme: 10.10.2020).